

Lastensuojelu COVID-19-epidemian etäopetusjakson aikaisessa julkisessa keskustelussa

OSKARI SAVISALO

Johdanto

Vuoden 2019 loppupuolella puhjennut COVID-19-epidemia saavutti Suomen alkuvuoden 2020 aikana sillä seurauksella, että Suomessa päädyttiin käyttöönottamaan valmiuslaki ja julistamaan poikkeustila. Hyvinvointivaltiossa yhteiskunnan tavoitteena on turvata väestön toimeentuloturva ja toimintakyky myös poikkeusoloissa (STM 2020). Valtion ja kuntien on valmiuslain (1552/2011) edellyttämänä varmistettava kapasiteetti ja kyky määrättyjen tehtävien hoitamiseen myös poikkeusoloissa. Lastensuojelun järjestäminen on yksi kuntaa velvoittavista toimista (Sosiaalihuoltolaki 1301/2014).

Lastensuojelun ensisijaisena tehtävänä on tukea vanhempia heidän kasvatustehtävässään järjestämällä riittävät palvelut riittävän varhain (esim. Myllärniemi 2007; Petrelius & Eriksson 2018). Erityisin edellytyksin lastensuojeluviranomainen voi puuttua perheen sisäiseen sopimiseen lapsen hyvinvoinnin turvaamiseksi huostaanottamalla ja sijoittamalla lapsi asumaan syntymäkodin ulkopuolelle (Lastensuojelulaki 417/2007, 2§). Lastensuojelulla on siten erityinen tuen ja kontrollin synteesissä rakentuva tehtävä (esim. Pösö 2010). Valmiuslain käyttöönotto ei tuonut muutosta tähän tehtävään.

Valmiuslain käyttöönotosta ja valtionhallinnon asettamista rajoituksista seuraten koululaitos joutui siirtämään kaiken perusopetuksen etäopetuksiksi (OKM 2020). Yhtä lailla sosiaali- ja terveyspalvelut joutuivat haastavaan tilanteeseen henkilöstöresurssien ja asiakkaiden kanssa tehtävässä lähikontaktityön turvaamiseksi. Keskustelu kaikista

heikoimmassa asemassa olevien perheiden ja lasten hyvinvoinnista ja sen turvaamisesta kirposi nopeasti. Miten poikkeustilanteessa voidaan turvata perheiden tasavertainen hyvinvointi ja epävakaisissa olosuhteissa kasvavien lasten oikeus turvalliseen kasvuympäristöön?

Resurssointi ja asiakasmäärät ovat olleet keskeisiä lastensuojeluun liittyvässä uutisoinnissa. Lastensuojelun työntekijöiden vähyden, vaihtuvuuden ja viranomaisten välisen yhteistyön vaikeuksien on todettu olevan uhkatekijöitä lastensuojelu suojelutehtävän toteuttamiselle (ks. Alhanen 2014; Puustinen-Korhonen 2013). Oman haasteensa resurssi- ja asiakkuuskysymyksiin asettaa kustannusten seuraamisen kompleksisuus. Esimerkiksi taloudellisten ja henkilöstöön liittyvien resurssien jakautumisessa on todettu olevan alueellista eroa (ks. Heino ym. 2016). Julkinen keskustelu, johon voivat osallistua kaikki asiakkaista päättäjiin, on merkittävässä roolissa lastensuojelun suojelutehtävän kokonaiskuvan muodostamisessa (Alhanen 2014, 70).

Tarkastelen tässä analyysissä COVID-19-epidemian seurauksena toteutuneen etäopetusjakson aikaista julkista keskustelua lastensuojelusta. Aineistona toimii Helsingin Sanomissa (HS) ja Yleisradion (Yle) verkkosivuilla 18.3.–13.5.2020 julkaistut kirjoitukset, jotka sisältävät mainintoja lastensuojelusta. Käytän tekstissä julkaisujen ajanjaksosta asiayhteyden mukaan joko termiä *tarkastelujakso* tai *etäopetusjakso*. Aineistoon viitatessani käytän vaihtelevasti käsitteitä *aineisto*, *kirjoitukset* ja *keskustelu*. *Julkisella keskustelulla* tarkoitan julkisuudessa käytävää keskustelua yleensä.

Etsin tässä analyysissä vastauksia seuraaviin kysymyksiin:

- Mihin teemoihin julkinen keskustelu lastensuojelusta kiinnittyy lapsiperheiden arkea muokkaavissa poikkeusoloissa etäopetusjakson aikana?
- Mitä lastensuojelun toiminnasta kerrotaan tuona aikana?

Aineisto ja analyysi

Keräsin aineistoni Helsingin Sanominen ja Ylen verkkosivuilta hakusanalla *lastensuojelu*. Tallensin kaikki verkkosivuilla julkaistut kirjoitukset ajanjaksolta 18.3.–13.5.2020 erillisinä pdf-tiedostoina tietokoneelle. Aineistonkeruuvaiheessa en tutustunut kirjoituksiin sen tarkemmin. Helsingin Sanomien verkkosivuilta oli kyseisen ajanjaksona saatavilla yhteensä 72 lastensuojelu-termiin sisältävää kirjoitusta. Ylen verkkosivuilta vastaavasti yhteensä 93 kirjoitusta. Pelkistin aineiston tässä vaiheessa jättämällä analysoitavan aineiston ulkopuolelle ne kirjoitukset, joissa 1) ei käsitelty lastensuojelua, 2) lastensuojelu-termi esiintyi vain esimerkiksi organisaation nimessä tai 3) sanaa lastensuojelu oli käytetty epämääräisesti kuvaamaan tosiasiaa jotain muuta asiaa. Rajasin ulkopuolelle myös 4) muiden maiden lastensuojelua koskevan uutisoinnin sekä 5) kirjoitukset, joissa lastensuojelu esiintyi vain mainintana esimerkiksi henkilön työhistoriassa. Käyttämäni rajaus perustui aineiston läpilyvyn aikana syntyneeseen käsitykseen poissulkukriteerit täyttävien kirjoitusten lastensuojeluun liittyvän informaation niukkuudesta. Helsingin Sanomien kirjoituksista 45 ja Ylen julkaisuista 64 sisällytettiin varsinaiseen aineistoon. Tässä analyysissä käytetty valtamedian kirjoituksista koostuva aineisto käsittää yhteensä 109 kirjoitusta.

Analyysimenetelmänä hyödynsin sisällönanalyysiin perustuvaa luokittelua. Määrittelin etukäteen seuraavat pääluokat: julkaisija, julkaisuai-ka, kirjoituksen pääaihe, lastensuojelua kommentoiva taho sekä keskustelun teema. Koodasin jokaisen kirjoituksen tärkeimmät havainnot näiden teemojen alle NVivo-ohjelmistoon.

Lastensuojeluun liittyvien mainintojen ja näkökulmien määrä vaihteli kirjoituksissa huomattavasti aina yksittäisestä, esimerkiksi lastensuojeluilmoitukseen liittyvästä maininnasta lastensuojelun tilannetta käsitteleviin pitkäköihin teksteihin. Aineiston sisällöllinen epätasapaino tu-

lee ottaa huomioon tuloksia tarkasteltaessa ja soveltaessa.

Analyysin aikana pääluokkien alle muodostui useita alaluokkia. Mahdollisimman kattavan kuvan muodostumiseksi, koodasin osassa kirjoituksia useamman kohdan yksilöllisesti. Tämän seurauksena yhdestä kirjoituksesta saattoi kertyä maininta yhden alaluokan alle useita kertoja. Päädyin tähän, koska osassa tekstejä lastensuojelua kommentoivat eri toimitahojen edustajat. Lähestymistapa mahdollistaa lastensuojeluun liittyvän keskustelun monipuolisen tarkastelun niin yksittäisen kirjoituksen sisällä kuin koko aineiston tasolla. Huomiot aineistosta jakautuivat alaluokkiin taulukon 1 mukaisesti.

Kirjoitukset julkaisijoiden välillä jakautuvat suhteellisen tasan, kuitenkin siten, että Ylen julkaisemia tekstejä on aineistossa enemmän ($n = 64$) kuin Helsingin Sanomien ($n = 45$). Julkaisujan kohdalla tein valinnan koodata kirjoitusten havainnot viikkotasolla. Päädyin valintaan, koska kahdeksan viikon¹ tarkastelujakson aineisto koostui vain 109 kirjoituksesta. Pienempiin ajallisiin yksiköihin pilkkominen ei olisi tuonut lisäarvoa aineiston käsittelyyn tai tulosten esittelyyn. Aineiston kirjoitusten pääaiheet jakautuivat kuuteen alaluokkaan. Jakauma eri pääaiheiden välillä näyttytyi tasaisena. Muu-alaluokkaan sijoitettiin kirjoitukset, jotka eivät aiheen perusteella olleet sijoitettavissa mihinkään toiseen luokkaan, esimerkiksi kuntien vuoden 2019 tilinpäätöksiä koskevat kirjoitukset.

Lastensuojelua kommentoiva taho pääluokan alle muodostui kahdeksan alaluokkaa. Merkittävä osa tarkastelujakson aikaisista kirjoituksista sisältää tietoa lastensuojelusta toimittajan kuvaamana ($n = 54$). Julkisten palvelujen edustajien eli pääsääntöisesti kuntien lastensuojelutoimijoiden ja valtion virkamiesten kommentteja sisältäviä huomioita oli seuraavaksi eniten ($n = 51$). Järjestön edustajien kommentteja oli yhteensä 23. Kansalaisten ja poliitikkojen kommentteja oli aineistossa molempia yhdeksän ($n = 9$) ja terveydenalan asiantuntijoiden kuusi ($n = 6$). Mielenkiintoinen huomio kuitenkin on, että yritysten edustajien, joiksi tässä analyysissä luetaan lastensuojelua tarjoavat kaupalliset toimijat, kommentteja oli paikannettavissa koko aineistossa vain yksi ($n = 1$).

¹ Etäopetusjakson pituus (15.3.–13.5.2020) oli kahdeksan viikkoa ja yksi päivä, joten tässä analyysissä viikko kahdeksan (8vk) sisältää myös keskiviikkona 13.5.2020 julkaistut kirjoitukset.

Taulukko 1. Analyysissä johdetut alaluokat

Pääluokka	Alaluokat	
Julkaisija	HS (45) YLE (64)	
Julkaisuaika	1viikko_200318_200324 (27) 2viikko_200325_200331 (17) 3viikko_200401_200407(18) 4viikko_200408_200414 (22)	5viikko_200415_200421 (16) 6viikko_200422_200428 (19) 7viikko_200429_200505 (27) 8viikko_200506_200512 (11)
Kirjoituksen pääaihe	Koronavirusepidemia (17) Koulutoimen käytännöt (11) Lastensuojelun käytännöt (19)	Poikkeusolot (20) Sosiaalisten ja terveydellisten ongelmien lisääntyminen (21) Muu (21)
Lastensuojelua kommentoiva taho	Akateemikko (4) Julkisten palvelujen edustaja (51) Järjestön edustaja (23) Kansalainen (9)	Politiikko (9) Terveydenalan asiantuntija (6) Yrityksen edustaja (1) Toimittajan teksti (54)
Keskustelun teema	Ammattilaisen tulkinta perheiden tilanteista (18) Huoli perheiden tilanteiden kriisiytymisestä (38) Koronavirusepidemiasta johtuvat toiminnan muutokset (43) Lastensuojelu turvaverkkona poikkeusoloissa (26) Lastensuojeluilmoitus (45)	Lastensuojeluresurssien turvaaminen (16) Lastensuojelutarve kasvaa tulevaisuudessa (24) Muu (17)

Analyysissä suurimman huomion sai *Keskustelun teema* -pääluokan alle muodostuneiden alaluokkien tarkastelu. Eniten mainintoja kertyi alaluokkien *Lastensuojeluilmoitus* (n = 45) ja *Koronavirusepidemiasta johtuvat toiminnan muutokset* (n = 43) alle. Myös alaluokka *Huoli perheiden tilanteiden kriisiytymisestä* (n = 38) sisältää runsaasti mainintoja. Kirjoituksissa viitattiin myös lastensuojelun rooliin yhteiskunnan turvaverkkona (n = 26) epidemian aikana. Myös näkemykset epidemian vaikutuksista lastensuojelun resursseihin (n = 16), lastensuojelutarpeen kasvuun (n = 24) ja tulkintoihin perheiden tilanteista (n = 18) saivat tilaa kirjoituksissa. Lisäksi kirjoituksissa esiintyi näkökulmia lastensuojelusta, jotka eivät sijoittuneet edellä mainittuihin luokkiin, vaan ne koottiin alaluokan *Muu* (n = 17) alle.

Keskustelun teema -pääluokan alaluokkiin liittyvät maininnan jakautuivat suhteellisen tasaisesti kahdeksan viikon ajalle. Taulukossa 2 esitetään alaluokkien mainintojen määrä ja niiden jakautuminen tarkasteluajana viikkoperusteisesti.

Taulukosta 2 voidaan havaita, että ensimmäisen viikon aikana lastensuojeluun liittyvä keskustelu kiinnittyi useimmin koronavirusepidemiasta johtuvien lastensuojelun toiminnallisten muutosten käsittelyyn. Huoli perheiden tilanteista näyttää heränneen tarkastelujakson toisella viikolla jatkuen aina tarkastelujakson loppuun asti. Keskustelu lastensuojeluilmoituksista kasvoi koko jakson ajan saavuttaen huippunsa viimeisten viikkojen aikana. Muiden alaluokkien kohdalla keskustelu näyttää jakautuneen vaihtelevasti pitkin tarkasteluajan.

Taulukko 2. Keskustelun teema -pääluokan kirjoituksien jakautuminen viikoittain tarkastelujakson aikana

Keskustelun teema	1 vk	2 vk	3 vk	4 vk	5 vk	6 vk	7 vk	8 vk	Yhteensä
Ammattilaisen tulkinta perheiden tilanteista	2	2	2	1	5	5	1	0	18
Huoli perheiden tilanteiden kriisiytymisestä	2	7	8	4	6	4	6	1	38
Koronavirusepidemiasta johtuvat toiminnan muutokset	13	6	3	6	2	3	8	2	43
Lastensuojelu turvaverkkona poikkeusoloissa	5	2	6	2	1	1	6	2	25
Lastensuojeluilmoitus	0	1	5	8	6	11	11	2	44
Lastensuojeluresurssien turvaaminen	2	1	1	4	0	3	4	1	16
Lastensuojelutarve kasvaa tulevaisuudessa	2	6	2	4	3	5	2	0	24
Muu	1	2	0	0	4	0	5	5	17
Yhteensä	27	27	27	29	27	32	43	13	

Tulokset

Ammattilaisen tulkinta perheiden ja perheenjäsenten tilanteista etäopetusjakson aikana

Julkinen keskustelu ja pohdinta perheiden tilanteista etäopetusjakson aikaisissa eristäytymistilanteissa näyttäytyi asiantuntijavetoisena ja kiinnittyi lastensuojellisen riskin tematiikkaan. Kirjoituksissa nostettiin esille tulkintoja jo valmiiksi riskinäisissä perheissä elävien lasten piiloon jäävästä suojelutarpeesta. Kommentit ja kirjoitukset liittyivät usein tulkintaan epidemian aiheuttamista muutoksista perheiden elinolosuhteissa, vanhempien heikentyneestä kyvystä suoriutua vanhemmuuden tehtävistä ja kaventuvan elinympäristön kielteisistä vaikutuksista lasten hyvinvointiin.

Kriisin odotetaan iskevän erityisesti perheisiin, joissa päihde- ja mielenterveysongelmia on jo entuudestaan ja jotka tarvitsevat lastensuojelun tukea. (...) useille ongelmaperheiden lapsille on tärkeää kodin ulkopuolinen maailma kouluineen ja harrastuksineen, jotka korona-kriisi on nyt sulkenut. YLE_200329

Kirjoituksissa lastensuojellisten riskien kasvun nähtiin osin aiheutuvan kaventuvista toimintaympäristöistä, mutta myös joidenkin vanhempien kyvyttömyydestä tukea lapsia kotiopiskelussa. Kyvyttömyyden ei kuitenkaan tulkittu olevan vain vanhemman fyysisen tai henkisen kapasiteetin puutteen, vaan myös etätöy ja muiden arjen tilanteisiin vaikuttavien tekijöiden aiheuttamaa. Sosiaalipalvelujen alasajon ja varovaisemman pal-

veluihin hakeutumisen nähtiin vaikuttaneen perheiden lastensuojellisen riskin kasvuun.

Sen tutkijat ovat huomanneet, että sosiaalipalveluiden käyttö on vähentynyt ja se johtunee kahdesta syystä. Yhtäältä palveluita on ajettu alas ja toisaalta ihmiset ovat varovaisempia hakeutumaan palveluiden piiriin, vaikka ongelmat olisivatkin vakavia. YLE_200426

Kirjoituksissa ammattilaiset arvioivat poikkeusolojen lisäävän vanhempien taloushuolia, päihdeongelmia ja haasteista jaksamisessa. Keskusteluissa esiintyi näkemyksiä, joiden mukaan etäopetusjakson aikana joidenkin perheiden avun tarve kärjistyy, vanhempien päihde- ja mielenterveysongelmat pahentuvat ja perheväkivalta ja itsemurhat lisääntyvät. Näille arvioille kertyi myös totuus pohjaa tehtyjen lastensuojeluilmoitusten kirjauksissa.

(...) tehtyjen ilmoitusten yleisin syy on ollut vanhempien jaksaminen tai psyykinen vointi. Muita syitä ovat olleet vanhempien päihteenkäyttö, perheväkivalta ja siihen liittyen lapsen väkivaltakokemus. YLE_200428

Vanhempien ongelmien ja poikkeusolosuhteiden yhteisvaikutuksesta julkiseen keskusteluun nousi myös tulkintoja kotien turvattoman ilmapiirin kielteisistä vaikutuksista lapsiin. Poikkeusolojen ja ”neljän seinän sisällä” olemisen nähtiin kiristävän perheen jäsenten välejä. Ulkopuolisen kontrollin puutteen enteiltiin nostavan riskiä lastensuojellisuudelle tulevaisuudessa. Huolet piiloon jäävistä suojelutarpeista liittyivät tulkintaan kasvavista ja vakavimmiksi muuttuvista ongelmista perheissä.

Jos koti ei ole turvallinen, voi lyhytkin pakotettu aika sillä olla hyvin vaurioittava. HS_200405

Vanhemmat ja heidän toimintansa sai merkittävän roolin tarkastelujakson aikaisessa julkisessa keskustelussa. Lastensuojelulliset uhkakuvat kiinnittyivät käsityksiin vanhempien heikentyneistä kyvyistä suoriutua vanhemmuudesta ja jaksamisen haasteista. Kirjoituksissa vihjattiin tai suoraan esitettiin vanhemmat kodin turvattoman ilmapiiriin aiheuttajina. Ammattilaisten tulkinnat perheiden ja lasten tilanteista poikkeusoloissa kiinnittyivät myös oletukseen vanhempien kielteisestä suhtautumisesta lastensuojelun viranomaisten kanssa toimimiseen.

Lastensuojelu turvaverkkona poikkeusoloissa

Lastensuojelun lakiperustainen tehtävä ”turvata lapsen oikeus turvalliseen kasvuympäristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen sekä erityiseen suojeluun” (LsL 417/2007, 1 §) yllä pysyi poikkeusoloissa. Kuitenkin, kuten sosiaali- ja terveyspalvelut muutenkin, myös lastensuojelun toiminta asettui julkisen tarkastelun alle. Kirjoitusten perusteella lastensuojelu nähtiin tarkastelujakson aikana viimesijaisena turvaverkkona vaikeimmassa asemassa oleville, jonka lakisääteistä tehtävää tulee toteuttaa poikkeusoloista huolimatta. Erityisesti etäopetukseen siirtymisen aiheuttamat haasteet ja ongelmiin puuttuminen osoitettiin viime kädessä lastensuojelun tehtäväksi. Tämän tehtävän hoitamista edellytettiin aina poliittiselta tasolta lähtien.

Opettajien keinot seurata oppilaiden hyvinvointia ovat hyvin rajalliset, kun oppilas ei ole läsnä. Opetusministeri Li Anderssonin (vas) mukaan koulun on viime kädessä otettava yhteyttä lastensuojeluun, mikäli lapseen ei saada yhteyttä etäopetuksen aikana. HS_200410

Tilanne, jossa opettaja tai koulu ei tavoittanut oppilasta etäopetusjakson aikana vertautuu kirjoituksissa osin tilanteeseen, jossa oppilas ei saavu kouluun. Vaikka myös huoltajien rooli oppilaiden tavoittamisessa huomioidaan, kirjoituksista välittyy lastensuojelun, ensisijainenkin, rooli tilanteiden ratkaisemiseksi.

Julkisuudessa käytiin myös keskustelua koulutoimen ja lastensuojelun välisestä roolituksesta oppilaiden etäopetukseen liittyvien haasteiden ratkaisemiseksi. Joidenkin vanhempien kokemus oli, että koulutoimi otti herkemmin kuin yleensä yhteyttä lastensuojeluun koulupoissaolojen ja läksyjen tekemättömyyden takia. Toisaalta kirjoituksis-

sa kehoitettiin vanhempia myös hakeutumaan lastensuojelun ennalta ehkäisevien palvelujen piiriin etupainotteisesti kriisien välttämiseksi. Myös yleisesti kotien ongelmien piiloon jäämisen ja lastensuojeluilmoitusten määrän vähentymisen seurauksena julkisessa keskustelussa kehoitettiin kansalaisia toimimaan proaktiivisesti turvattomissa olosuhteissa elävien lasten saattamiseksi lastensuojelullisen turvan piiriin.

Poikkeustilanteissa turvallisten aikuisten merkitys lapsen oikeuksien toteutumiselle korostuu. On hyvä muistaa, että apua ja tukea tulee pyytää ja tarjota etupainotteisesti, sillä ennalta ehkäisevät toimet ovat aina tehokkainta lastensuojelua. HS_200421

Perheiden haastavissa tilanteissa lastensuojelun rooli apua tarjoavana tahona näyttäytyi keskeisenä myös etäopetusjakson aikana. Kirjoituksissa välitettiin tietoa lastensuojelun tehtävästä huolehtia lasten turvallisuudesta ja velvollisuudesta puuttua sellaisten perheiden tilanteisiin, joissa eristystoimenpiteet pahensivat ongelmia. Lastensuojelun tuki nähtiinkin tärkeänä tilanteessa, joissa jo aikaisemmin haastava tilanne entisestään vaikeutui epidemian aiheuttamien eristystoimien takia.

Pahimmillaan poikkeustilanne on vienyt kaikki voimat. Eräs masennusta sairastava äiti kertoo tehneensä lastensuojeluilmoituksen, kun oma ja lasten jaksaminen lopui. HS_200503

Kirjoituksissa pohdittiin myös vanhempien voimavarojen vähyyttä poikkeustilanteeseen sopeutumisessa. Joissain tilanteissa vanhemmat olivat hakenneet lastensuojelusta tukea arjesta selviytymiseen. Tarkastelujakson aikaisista kirjoituksista välittyykin usein lastensuojelukeskustelua värittävät tuen ja kontrollin sekä palvelujen pakollisuuden ja vapaaehtoisuuden väliset teemat.

Koronavirusepidemiasta johtuvat toiminnan muutokset lastensuojelussa

Tarkastelujakson aikana toteutuneet toiminnalliset muutokset lastensuojelussa näyttäytyivät kirjoitusten perusteella vaihtelevina. Toisaalta lastensuojelun tehtävänä oli tuottaa ja toteuttaa lakisääteisiä palveluja, toisaalta työntekijöiden ja asiakkaiden turvallisuuden ja terveyden turvaaminen asettivat totutut toimintamallit tarkastelun alle. Kirjoituksista nousi esille kolme selkeää toimintaan liittyvää teemaa: sijaishuollon ja avohuollon palvelujen erilaiset lähtökohdat toiminnan supistamiselle ja etätyöhön siirtymiselle, lastensuojelun toiminta ja siihen liittyvä muutos ja kehittäminen heikoimmassa asemassa olevien lasten hyvin-

voinnin turvaamiseksi sekä koulun ja lastensuojelun välinen toiminta ja siinä havaitut muutokset.

Lastensuojelun asiakastyössä jouduttiin muuttamaan toimintakäytäntöjä koronavirusepidemian leviämisen ehkäisemiseksi. Julkisessa keskustelussa tuotiin esiin lastensuojelun avohuollon toimintaan liittyviä muutoksia. Osa muutoksista toteutui asiakkaiden tuen saamisen turvaamiseksi, osa palvelujen supistamisen takia. Toisin kuin avohuollossa, sijaishuollossa toiminnan nopeampoinen supistaminen tai rakenteellinen muuttaminen on harvoin mahdollista. Ja vaikka lastensuojelun sijaishuollon käytännöt eivät juurikaan nousseet tarkastelujakson aikana julkisen keskusteluun, kirjoituksissa viitattiin lastensuojelulaitoksissa tehtyihin lasten liikkumiseen ja arkeen vaikuttaneisiin toiminnanmuutoksiin.

Jos lapsi sairastaa, hän on omassa huoneessaan. Huoneessa ollaan (...) mukaan niin kauan, että oireet hellittävät. (...) Kun lapsilla on omat huoneet ja suihkut, heille viedään ruoat huoneisiin. Lapset, jotka ovat oireettomia eivät silloin altistu. Emme voi ottaa sitä riskiä, että muut altistuivat viruksille. YLE_200318

Merkittävän osan keskustelussa sai koulutoimen ja lastensuojelun välinen hierarkkinen toiminta. Lastensuojelulla oli poikkeusoloissa kaksisuuntainen rooli: toisaalta koululta tulneiden lastensuojeluilmoitusten vastaanottaminen, toisaalta konkreettisenä uutena tehtävän lasten ohjaaminen esimerkiksi kouluruokailuihin.

Koululounas tarjotaan vain niille, joilla on oikeus lähiopetukseen. Lisäksi lastensuojelu voi ohjata asiakaslapsia kouluille syömään ilmoittamalla rehtorille asiasta. HS_200320

Poikkeusoloissa, tarkasteluajankohtana lastensuojelun päätösvaltaisuus näytti edellä mainitun perusteella laajentuneen myös poikkisektorisesti. Lastensuojelun asiakkuus antoi lapselle mahdollisuuden osallistua muuten rajoitettuun kouluruokailuun lastensuojeluviranomaisen tekemän arvioinnin perusteella.

Keskustelu lastensuojeluilmoituksista

Keskustelu lastensuojeluilmoituksen roolista yhteiskunnan turvaverkostossa ja heikoimmassa asemassa olevien lasten tilanteisiin puuttumisen mekanismina oli koulujen etäopetusjakson aikana vilkasta. Taulukosta 2 voi havaita, että ilmoitukseen liittyvä keskustelu kiihtyi kahdeksan viikon aikana. Aineisto osoittaa, että keskustelu lastensuojeluilmoituksista liittyi useimmin niiden määrän

vähentymiseen. Syynä tähän nähtiin etäopiskelun aiheuttama este kasvokkaiseen kohtaamiseen opettajien ja oppilaiden välillä ja haasteet kaikkien oppilaiden tavoittamisessa.

Suomessa merkittävä osa lastensuojeluilmoituksista tehdään kouluista ja päiväkodeista. Nyt osa niistä on suljettu, ja auki olevat toimivat vain osittain. (...) Lasten ja perheiden suojelun tarve ei tule viranomaisten tietoon yhtä tehokkaasti kuin normaalioloissa. Se jää piiloon. YLE_200420

Lastensuojeluilmoitusten väheneminen ei ollut valtakunnallisesti tarkasteltuna tasaista. Esimerkiksi siinä missä pääkaupunkiseudulla ilmoitusten määrä kirjoitusten perusteella näytti vähentyneen, osassa Länsi-Suomea niiden määrä näytti pysyneen samana tai lisääntyneen. Lastensuojeluilmoituksiin liittyvään keskusteluun osallistuvat tarkasteluajanjaksona lastensuojeluviranomaisten lisäksi muun muassa koulutoimi, poliisi, muut asiantuntijat ja kansalaiset.

Keskustelu lastensuojeluilmoitusten taustalla olevista syistä oli monenkirjavaa. Lastensuojeluilmoitusten vähenemisen nähtiin johtuvan rakenteellisista tekijöistä, kuten etäopetukseen siirtymisestä, päivähoitossa olevien määrän vähentymisestä ja kunnan muiden palvelujen kiinniolosta. Informaalisina riskitekijöinä lastensuojeluilmoitukseen liittyvissä keskusteluissa nähtiin kotien turvattomuus, nuorten käyttäytyminen poikkeusoloissa ja lasten ja perheiden tilanteiden kriisiytyminen. Keskustelussa toistui myös lastensuojeluilmoitukseen liittyvät tuen ja kontrollin teemat. Siinä missä, usein julkisen toimijoiden tuottamana, huoli lastensuojeluilmoitusten määrän vähentymisestä liittyi lastensuojelulle määritellyn suojelutehtävään, sisälsi palvelujen käyttäjien tuottama keskustelu kuvauksia ylireagoinnin kokemuksista, toiminnallisista epäkohdista ja huolta lastensuojeluasiakkuuden mukanaan tuomasta stigmasta.

Vasta lastensuojeluilmoituksen jälkeen alkoi keskustelu siitä, mitä koulu voisi tehdä, jotta lapsi pystyisi osallistumaan opetukseen. Sen jälkeen vasta muutettiin toimintaa siten, että erityisopettaja soittelee päivittäin lapselle ja auttaa. YLE_200414

Kansalaisten kokemuksissa poikkeusolot ja etäopetus aiheuttivat tilanteita, joissa koulutoimen koettiin turvautuvan liian herkästi ilmoitusten tekemiseen. Kirjoituksissa viitatu tilanteet näyttäytyivät sellaisina, jotka eivät normaaliolosuhteissa yksin johda lastensuojeluilmoituksen tekoon.

Kerran oli tavoiteltu lasta, kerran minulle soitettiin, että lapsi ei vastaa puhelimeen. Seuraava yhteydenotto oli tehty lastensuojeluilmoitus. YLE_200414

Aineistossa korostuu julkisten ja muiden virallisten toimijoiden lastensuojeluilmoituksiin liittyvä kommentointi, kansalaisten ja vanhempien kommenttien jäädessä niiden varjoon. Lastensuojeluilmoitusten väheneminen nosti keskusteluun viranomaisten huolen piiloon jäävistä ongelmista perheissä. Piiloon jääviä ongelmia tunnistettiin muun muassa vertaamalla aikaisempien ajanjaksojen lastensuojeluilmoitusten määriä ja sisältöjä.

Helsingin lastensuojelun johtajan Saira Nummikosken mukaan huolestuttavinta on, että lapsen kohdistuneesta väkivallasta tehtävien lastensuojeluilmoitusten määrä on vähentynyt kolmasosaan vuoden takaisesta. YLE_200429

Lastensuojeluilmoituksen yhteiskunnallinen paikka riskiperheiden ja lastensuojelun tuen yhteen saattamisessa nousi tarkastelujakson keskusteluissa korokkeelle. Samanaikaisen ilmoitusten vähenemisen ja perheessä tapahtuvan piiloon jäävän kriisiytymisen nähtiin voivan aiheuttaa laajalaisia yhteiskunnallisia haasteita tulevaisuudessa.

Huolipuhe perheiden tilanteiden kriisiytymistä

Huoli perheiden tilanteiden kriisiytymisestä poikeusoloissa rakensi aineistossa kehyksen kaikelle keskustelulle. Perheiden sisäiset kriisit, vanhempien jaksaminen, lasten erityistarpeet ja taloudelliset teemat puhututtivat. Huolta etäopetukseen siirtymisen aiheuttamista haasteista perheiden sisällä ja koulunkäynnin järjestämisessä esitettiin aina poliittiselta tasolta lähtien.

Muun muassa Helsingin pormestari Jan Vapaavuori (kok.) on ilmaissut huolensa pinnan alla muhivasta sosiaalisen kriisin vaarasta. YLE_200325

Tarkastelujakson aikaisissa kirjoituksissa lastensuojelun ja muiden alojen ammattilaiset ja asiantuntijat esittivät merkittäväksi huolen aiheuttajaksi sen, ettei tieto perheissä mahdollisesti tapahtuvista lapsen turvallisuutta ja hyvinvointia heikentävistä tapahtumista välity viranomaisille entiseen tapaan. Huoli lapsista liittyi lähes poikkeuksetta kotioloihin ja erityisesti tulkintaan perheiden ja perheenjäsenten epäsosiaalisen käyttäytymisen ja jo olemassa olevien elämäntilanteiden lisääntymisestä.

Koti ei ole kaikille turvallisin paikka. Toimettomuus ja turhautuminen purkautuvat myös huonoilla tavoilla. Pelko perheväkivallan, mielenterveysongelmien, lastensuojelun tarpeen ja itsemurhien kasvusta on aiheellinen. HS_200327

Etäopetusjakson aikana asiantuntijoiden kommentoissa huolta aiheutti myös kaventuneet mahdollisuudet nähdä ”perheisiin sisään”. Viranomaisten ja muiden ammattilaisten mahdollisuus kohdentaa perheisiin ulkoista kontrollia lasten suojelun nimissä näyttäytyi keskusteluissa rajatulta. Keskusteluissa huolta aiheutti tilanne, jossa perheet sulkeutuvat koteihinsa ja ulkomaailman yhteydet kaventuivat. Etäopetusjakson nähtiin aiheuttavan tilanteen, jossa lasten perheen ulkopuoliset kontaktit vähenevät tai kokonaan katoavat. Eri alojen edustajien kommentoissa painottui huoli siitä, että ainoa tarkasteluikkuna perheiden arkeen oli opettajan etäyhteys. Huolen hälventämiseksi keskustelussa esitettiin toive läheisverkostojen ”hereillä oloon” ja ympärille katsomiseen avun tarpeessa olevien perheiden tunnistamiseksi ja tiedon välittämiseksi viranomaisille. Yhtä lailla myös perheiden itsensä aktivoituminen avun hakemiseen nostettiin yhdeksi ratkaisuksi kriisien välttämiseksi.

Järjestöt ja viranomaiset kehottavatkin nyt kaikkia huomioimaan mahdollisen avun tarpeen lähiympäristönsään ja tekemään tarvittaessa ilmoituksen poliisille tai lastensuojeluun. YLE_200407

Vaikka keskustelua huolista suhteessa perheiden tilanteiden kriisiytymiseen käytiin pääsääntöisesti yleisellä tasolla, nousi keskusteluun myös sijaishuoltotarpeen kasvu ja lastensuojelun kuormittuminen entisestään. Yleisesti sosiaalipalvelujen, mutta myös lastensuojelun merkitys nähtiin erityisenä epidemiasta aiheutuneiden kriisien hoidossa. Huolien lisäksi kirjoituksissa heräteltiin keskustelua lastensuojelun resurssien ja tuen riittävyydestä tulevaisuudessa.

Lastensuojeluresurssien turvaaminen agendalle

Siinä missä julkinen keskustelu yleensä kiinnittyy lastensuojelun liian vähäisiin resursseihin, etäopetusjakson aikaisessa painottui lastensuojelun resurssien turvaamisen näkökulma. Resurssoinnin tarvetta peilattiin keskustelussa jo aikaisempaan heikkoon resurssointiin ja palvelujen ruuhkautumiseen. Toisaalta uhkakuvat perheiden kriisien kärjistymisestä herättivät vaatimaan toimen-

piteitä tulevaisuuden lastensuojelun turvaamiseksi, toisaalta poikkeusolojen vaikutusten nähtiin vain vahvistavan tarvetta jo entuudestaan heikosti resursoitujen sosiaalipalvelujen vaikuttavuuden kuntoon laittamiselle.

Normaalitilanteessakin Helsingissä perusterveydenhuolto, lastensuojelu sekä lasten- ja nuorisopsykiatria ovat niin aliresursoituja, ettei läheskään kaikki lasten avuntarve tule kohdatuksi. HS_200429

Lastensuojelun resurssien turvaamisen puolesta otettiin kantaa myös käytännön asiakastyön näkökulmista. Kirjoituksissa nostettiin esille esimerkiksi sijaishuollon resurssien merkitys sijoitettujen ja sijoitustarpeessa olevien lasten hyvinvoinnin turvaamiseksi. Kuntatasoisesti lastensuojelun resurssien turvaamista toteutettiin kirjoitusten perusteella muun muassa siirtämällä lastensuojeluun lisähenkilöstöä sellaisilta soveltuvilta toimialoilta, joissa asiakasmäärät vähenivät.

Varhaiskasvatuksesta on siirtynyt henkilökuntaa kaupungin muihin yksiköihin, pääosin perusturvan vanhustenhoitoon ja lastensuojeluun, muutamia henkilöitä myös koulujen oppilashuoltoon. YLE_200414

Kirjoituksissa nostettiin esille kunnissa toteutettuja toimenpiteitä lastensuojelupalvelujen resurssien turvaamiseksi. Joissain kunnissa myös lastensuojelun henkilöstöä siirrettiin vahvistamaan kunnan muita kriittisiä palveluja. Kirjoituksissa lastensuojelusta puhuttiin yleisesti, eikä muiden toimialojen henkilöstön vahvistamia lastensuojelun toimintoja ole eritelty. Keskustelussa nousi kuitenkin näkyviin kunnan resurssienjakoon liittyvä lastensuojelupalvelujen kaksisuuntainen rooli kuntalaisten hyvinvoinnin turvaamisessa.

Lastensuojelusta on jo siirtynyt työntekijöitä vahvistamaan sosiaalipäivystystä, mutta meille taas on tullut ja on tulossa työntekijöitä päivähoidosta. Olemme myös tehneet työnjakoa koulun työntekijöiden kanssa asioiden hoitamisesta (...) YLE_200428

Kirjoituksissa nostettiin esille lastensuojelun ja sosiaalipalvelujen riittävän resurssoinnin tärkeyttä jo etäopetusjakson aikana, mutta erityisesti pandemian aiheuttaminen kriisien hoitamisessa. Tarkastelujakson aikaisessa keskustelussa korostettiin myös resurssien merkitystä lastensuojelupalvelujen toimivuuteen ja vaikuttavuuteen. Tältä osin keskustelu kiinnittyi selkeästi aikaisempaan yh-

teiskunnalliseen, varsinkin sosiaalipalveluihin liittyvään vaikuttavuuskeskusteluun.

Ennakoiva puhe lastensuojelutarpeen kasvusta
Etäopetusjakson poikkeusolojen ja perheiden kohteihin sulkeutumisen ennakoitiin lisäävän lastensuojelutarvetta. Kirjoituksissa perheiden tilanteiden kriisiytymisen nähtiin nostavan lastensuojellisen tarpeen määrää tulevaisuudessa. Lastensuojelutarpeen kasvuun liittyviä kommentteja esitettiin eri yhteiskunnan tasoilta aina kuntalaisista poliitikkoihin.

Konkreettisina ilmiöinä kirjoituksissa ennakoitiin psykososiaalisen tuen, lastensuojelun tukitoimien ja laitoshoidon tarpeen lisääntymistä. Koronatilanteen nähtiin voivan aiheuttaa perheissä pitkäkestoisia ongelmia ja kriisejä, joiden selvittämisessä lastensuojelulla on merkittävä rooli. Erityisesti mainittiin kuntien vastuu lakisääteisten lastensuojelupalvelujen järjestämisessä ja kuntia veloitettiin tarkastelemaan päätösten vaikutuksia etupainotteisesti.

Kuntien tehtävänä on huolehtia, että myös mahdolliseen lastensuojelun kasvavaan tarpeeseen kyetään vastaamaan. HS_200327

Tuen tarpeen kasvun taustalla esitettiin olevan riskejä aina perheiden taloudellisen tilanteen heikkenemisestä lisääntyviin vanhempien päihde- ja mielenterveysongelmiin. Kaikki suoraan lastensuojelutarpeen kasvuun liittyvät kommentit paikantuivat aineistossa asiantuntijalähtöisiksi. Kuntalaisten tai lastensuojeluasiakkaiden huolta tai käsityksiä palvelutarpeista ei kirjoituksissa käsitelty.

Lastensuojelutarpeen kasvua pohdittiin kirjoituksissa myös varautumisen näkökulmista. Ajantasainen reagointi näyttäytyi lähinnä hallinnollisen lastensuojelutyön lisääntymisenä. Henkilöstöresurssien siirto ja kuormittuvien palvelujen lisäresursointi mahdollisti lastensuojellisen tuen ylläpysymisen poikkeusoloissa. Varautuminen tulevaisuuden resurssitarpeiden ja kustannusten nousuun nähtiin kuitenkin välttämättömänä. Kirjoitusten perusteella suhteellisen yleisenä käsityksenä voidaan pitää sitä, että poikkeusolot aiheuttavat pitkäkestoista palvelutarvetta. Etäopiskelujakson aikana kasautuneiden ongelmien ennakoitiin vaativan lastensuojelulta ja muilta sosiaalipalveluilta kykyä pitkäkestoiseen tuen tarjoamiseen.

Yhteenveto ja tulosten tarkastelu

Julkisessa keskustelussa tarkastellaan usein kriittisesti lastensuojelun kykyä todella auttaa perheitä ja turvattomissa olosuhteissa kasvavia lapsia. COVID-19-epidemian myötä etäopetukseen siirtyminen ei tuonut poikkeusta tähän ilmiöön. Analyysin tulokset rakentavat kuvaa tarkastelujakson aikaisen julkisen keskustelun kiinnittymisestä poikkeusoloja edeltäneen ajan lastensuojelukeskustelun teemoihin. Resurssien turvaamisen ja suojelutehtävän merkitys korostui, mutta kirjoituksista välittyi myös lastensuojelun kaventunut mahdollisuus toteuttaa suojelutehtäväänsä etäopetusjakson aikana. Resurssikysymysten voidaan siten nähdä olevan lastensuojelukeskustelun keskiössä yhteiskunnallisesta tilanteesta riippumatta.

Vaikka tämä analyysi on vain kapea otos lastensuojeluun liittyvästä etäopetusjakson aikaisesta julkisesta keskustelusta, voidaan kuitenkin todeta, että tarkastelujakson aikana lastensuojeluun liittyvä kommentointi oli useimmin asiantuntijalähtöistä. Kansalaisten ja lastensuojelun asiakkaiden tuottamia kirjoituksia ja kommentteja julkaisiin merkittävästi vähemmän. Ehkä osin tästä syystä tarkastelujakson aikana osa lastensuojeluun liittyvästä keskustelusta perustui tulkintoihin ja oletuksiin poikkeusolojen mahdollisista vaikutuksista perheisiin ja lapsiin. Huoleen perheiden tilanteiden kriisiytymisestä liittyy lastensuojelussa vallitseva pyrkimys ennaltaehkäistä ongelmien kasautumista ja tilanteiden kriisiytymistä tarjoamalla hyvinvointia edistäviä matalan kynnyksen palveluja.

Siinä missä koulutoimen haasteet etäopetuksen järjestämisessä ja tukea tarvitsevien oppilaiden tunnistamisessa näyttäytyivät tarkastelujakson aikaisessa keskustelussa merkittävinä, lasten-

suojelun palvelutuotannosta piirtyy niin resurssien kuin toiminnan tasoilla kuva kuntatasoisen kriisireagoinnin menestyksestä. Keskustelussa ei kuitenkaan syvennytty tarkemmin pohtimaan lastensuojelupalvelujen asiakasrajapinnan toimintakäytänteitä esimerkiksi kohtaamisen tai vuorovaikutuksen näkökulmista. Vaikka kuntatahojen edustajat kertoivat lastensuojelun palvelutuotannon resurssien ja palvelujen määrällisestä riittävästä, epäselväksi jää palvelujen sisällöllinen riittävyys. Tarkastelujakson aikaisen keskustelun voidaan nähdä vahvistavan lastensuojelun palvelutoisten ja asiakasmitoituksellisten resurssien riittävyyden käsittelyn ensisijaisuutta julkisessa keskustelussa sisällöllisen riittävyyden tarkastelun ja vaikuttavuuden arvioinnin jäädessä taka-alalle.

Tarkastelujakson aikaisen keskustelun perusteella lastensuojelun käytännöt näyttäytyivät kuitenkin joustavina ja toimintatapoja kyettiin mukautamaan poikkeusolojen vaatimusten mukaisesti. Kirjoitusten perusteella kuitenkin yksi lastensuojelujärjestelmän ydintoiminnoista, tiedonkulku viranomaisten välillä tukea tarvitsevista lapsista ja perheistä, heikkeni paikoin lastensuojeluilmoitusten vähentyessä. Vaikka lastensuojeluilmoitusten väheneminen esitettiin muiden kuin lastensuojeluviranomaisten toiminnan muutoksesta johtuvana, lakiin perustuvana toimenpiteenä, lastensuojelussakin tulisi varmistaa, että tieto lastensuojelullista tukea tarvitsevista lapsista kulkeutuu viranomaisille myös – ja varsinkin – kriisiaikoina. Analyysi nosti esille haasteen kehittää toimintamalleja, joiden avulla perhetilanteiden kriisiytymisen riskejä ja tekijöitä sekä toimintatapoja niiden ratkaisemiseksi kyetään tunnistamaan paremmin etäkäytännöissä.

KIRJALLISUUS

- Alhanen, Kai (2014) Vaarantunut suojeluvalta. Tutkimus lastensuojelujärjestelmän uhkatekijöistä. Raportti 24/2014. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.
- Heino, Tarja & Hyry, Sylvia & Ikäheimo, Salla & Kuronen, Mikko & Rajala, Rika (2016) Lasten kodin ulkopuolelle sijoittamisen syyt, tausta, palvelut ja kustannukset. HuosTa-hankkeen (2014–2015) päätulokset. Raportti 3/2016. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.
- Lastensuojelulaki 417/2007.
- Myllärniemi, Anniina (2007) Lastensuojelun avohuollon perhetyö ammatikäytäntönä –jäsenyyksiä perhetyöstä toimintatutkimuksen valossa. Heikki Waris -instituutti. Soccan ja Heikki Waris -instituutin julkaisusarja 2007. Helsinki.
- OKM, Opetus- ja kulttuuriministeriö (2020) Koronaepidemiatoimet ja varautuminen toimialalla. <https://minedu.fi/koronavirusepidemiaan-varautuminen-okm-toimialalla> (luettu 7.10.2020)
- Petrelus, Päivi & Eriksson Pia (2018) Uudistuva lastensuojelu – kohti asiakkaiden ja ammattilaisten yhteistoimintaa. Työpaperi 32/2018. Helsinki.
- Puustinen-Korhonen, Aila (2013) Lastensuojelun kuntakyselyn tulokset. Kuntaliitto. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.
- Pösö, Tarja (2010) Havaintoja suomalaisen lastensuojelun institutionaalisesta rajasta. Janus 18 (4), 324–336.
- STM, Sosiaali- ja terveysministeriö (2020) Valmiusasiat sosiaali- ja terveysministeriössä <https://stm.fi/valmiusasiat> (luettu 7.10.2020)
- Sosiaalihuoltolaki 1301/2014.
- Valmiuslaki 1552/2011.

TIIVISTELMÄ

Oskari Savisalo: Lastensuojelu COVID-19-epidemian etäopetusjakson aikaisessa julkisessa keskustelussa

Suomessa jouduttiin turvautumaan ennennäkemättömiin toimenpiteisiin COVID-19-epidemian puhkeamisen myötä. Yhtä lailla kuin poikkeusolot aiheuttivat muutospaineita palvelujen turvaamiseksi eri yhteiskunnan toimialoilla, myös lastensuojelussa jouduttiin reagoimaan nopeasti muuttuneeseen toimintaympäristöön. Tässä analyysissä tarkastellaan julkista keskustelua lastensuojelusta COVID-19-epidemian aiheuttaman etäopetusjakson (18.3.–13.5.2020) aikana. Aineisto koostuu yhteensä 109:stä Helsingin Sanomissa ja Yleisradion internetsivuilla julkaistusta kirjoituksesta. Analyysimenetelmänä on hyödynnetty sisällönanalyysiin perustuvaa luokittelua. Analyysin kautta haetaan vastauksia kysymyksiin: mihin teemoihin julkinen keskustelu lastensuojelusta kiinnittyi lapsiperheiden arkea muokkaavissa poikkeusoloissa etäopetusjakson ai-

kana? Mitä lastensuojelun toiminnasta kerrotaan tuona aikana?

Analyysi osoitti, että tarkastelujakson aikaiset keskusteluteemat lastensuojelusta kiinnittyivät aikaisempaan julkiseen lastensuojelukeskusteluun. Keskeisinä esiin nousseista teemoista voidaan pitää lastensuojelun asettamista viimesijaiseksi turvaverkoksi poikkeusoloissa, asiantuntijoiden huolipuhetta ja oletuksia perheiden tilanteiden kriisiytymisestä etäopetusjakson aikaisissa ka-ventuneissa elinympäristöissä ja määrällistä lastensuojelun resursseihin, tarpeeseen ja ilmoituksiin liittyvää keskustelua. Analyysissä nousi näkyväksi etäopetusjakson aikana viranomaisten heikentyneet mahdollisuudet tunnistaa ja ohjata lastensuojelun avun piiriin tukea tarvitsevat lapset ja perheet sekä tarve kehittää toimintamalleja, joiden avulla perhetilanteiden kriisiytymisen riskejä, tekijöitä ja toimintatapoja niiden ratkaisemiseksi kytetään tunnistamaan paremmin etäkäytännöissä.

KIRJOITTAJA

Savisalo, Oskari, YTM, hankeasiantuntija, Vantaan kaupunki